

دوره‌های آنلاین فراگیر و بدون محدودیت (MOOC)

«قسمت اول»

علیرضا خاتون آبادی

دکترای ریاضی و مدرس ریاضی در دانشگاه و مؤسسات

ونکوور کانادا

یک «دوره آنلاین باز فراگیر» (Massive Open Online Course) به‌طور معمول، بدون هزینه و با ثبت‌نام بدون محدودیت ارائه می‌شود. بسیاری از این

آتاباسکا و استنفان داونز از شورای تحقیقات ملی، رهبری می‌شد. این دوره با ثبت نام ۲۵ دانشجوی حضوری، شهریه‌ای در سیستم آموزش عالی دانشگاه مانیتوبا آغاز به فعالیت کرد؛ بعلاوه، بیش از ۲۲۰۰ نفر دانشجو را هم به‌طور آنلاین تحت پوشش آموزشی قرار می‌داد؛ دانشجویان آنلاین به‌صورت عمومی هزینه‌ای را در قبال این آموزش پرداخت نمی‌کردند. امروزه، صدها دوره‌ی آموزش آنلاین فراگیر وجود دارد که می‌توان به‌راحتی در فضاهای مجازی آنها را پیدا کرد. بسیاری از آنها توسط دانشمندان و متخصصان کاملاً برجسته ایجاد شده‌اند؛ مانند برندگان جایزه نوبل، استادان مدرسه هارتون، برندگان جایزه نوانلینا در استنفورد و دیگران. امروزه، دانش‌آموزان

دوره‌های فراگیر صدها هزار دانشجو دارند. این دوره‌ها کاملاً الکترونیکی برگزار می‌شوند. همه سخنرانی‌ها، کلاس‌ها، تکالیف درسی، آزمون‌ها، پروژه‌ها و امتحانات به‌صورت آنلاین برگزار می‌شوند. تکالیف و امتحانات به‌صورت الکترونیکی مورد بررسی و تصحیح قرار می‌گیرند.

اولین دوره‌های آنلاین فراگیر از زمان جنبش منابع آموزشی باز، پدید آمدند. اصطلاح MOOC در سال ۲۰۰۸ توسط دیو کورمیر از دانشگاه جزیره پرنس ادوارد و پژوهشگر ارشد برایان الکساندر از موسسه ملی فناوری در آموزش لیبرال ابداع شد. کار آنها در عکس‌العمل به دوره‌ای به‌نام «ارتباط‌گرایی و دانش ارتباطی» بود. این دوره توسط جورج زیمنس از دانشگاه

از فرمت فایل باز را یکی از ویژگی‌های ضروری دوره‌های آموزشی فراگیر باز می‌دانند، اما این یک امر الزامی و عمومی نیست. البته لازم به تذکر است که توسعه و ارتقای منابع آموزشی باز اغلب در تقابل با تمایل به محدودکردن و کالایی و تجاری‌شدن دانش طراحی شده است، این روش با ارائه‌ی یک الگوی آموزشی جایگزین یا فراگیرتر در حال طراحی و پیشرفت است. ایده‌ی منابع آموزشی باز (OER) (open educational resources) تعاریف متعددی دارد. این اصطلاح برای اولین بار در سال ۲۰۰۲ در انجمن یونسکو در مورد برنامه‌های آموزشی باز ابداع شد و به مواد آموزشی، یادگیری و تحقیقاتی در هر رسانه‌ای اعم از دیجیتال یا غیره اشاره می‌کند که در مالکیت عمومی قرار دارد یا تحت یک سلسله قوانین منتشر شده‌است که مجوز آزاد بودن، امکان دسترسی، استفاده، تطبیق و توزیع و نشر منابع (بدون پرداخت هیچ هزینه‌ای)

و دانشجویان زیادی به این دوره‌های آنلاین و فراگیر روی آورده‌اند؛ زیرا فرصتی است تا دانشجویان به‌طور مستقیم از علم و تجربیات متخصصان و اساتید معتبر جهانی استفاده کنند.

دانشمندان بزرگ و متخصصان مبرز (بدون دریافت هیچ هزینه‌ای) خود را در معرض چشم و گوش جهانیان قرار می‌دهند تا ایده‌های کلاسیک و اصیل علمی را با بیان و لحن خود در اختیار علاقه‌مندان قرار دهند و مهارت‌ها و فن‌آوری‌های روز را به علاقه‌مندان کنجکاو بیاموزانند. جنبش آموزش‌های فراگیر آنلاین که مورد توجه و علاقه‌ی بسیار قرار گرفته است، بخشی از یک تلاش گسترده‌تر به نام «جنبش منابع آموزش باز» است. منابع آموزشی باز، کتاب‌ها، جزوات و رسانه‌هایی با مجوز آزاد و در دسترس همگان هستند که برای آموزش، یادگیری و اهداف تحقیقاتی، بسیار مفید و کارآمد هستند. اگرچه برخی افراد استفاده

OER محتوای دیجیتالی رایگان و بدون محدودیت برای مربیان، دانش‌آموزان و خودآموزان را ارائه می‌دهد تا از آنها برای آموزش، یادگیری و تحقیق استفاده کنند. این محتواها شامل محتوای آموزشی، ابزارهای نرم‌افزاری برای توسعه، استفاده، و توزیع محتوا و منابع پیاده‌سازی مانند مجوزهای باز است.

حال به برخی از انتقاداتی که به دوره‌های آموزشی فراگیر می‌شود، اشاره می‌کنیم:

• اکثریت قریب به اتفاق دانش‌آموزانی که برای دوره‌های آموزشی فراگیر ثبت‌نام می‌کنند، معمولاً حتی اولین تکالیف را هم انجام نمی‌دهند.

• به میزان کمی شرکت‌کنندگان در این دوره‌ها آن را به پایان می‌رسانند.

• مشخص نیست که میزان موفقیت در یک دوره‌ی آموزش فراگیر با توجه به چه عواملی اندازه‌گیری می‌شود و توسط چه کسی انجام می‌شود.

را بدون هیچ محدودیتی می‌دهد. مجوزهای منابع آموزشی باز در چارچوب موجود، در حقوق مالکیت معنوی توسط کنوانسیون‌های بین‌المللی مربوطه تعریف شده‌است و به گونه‌ای طراحی و ساخته شده‌اند که حقوق نویسندگان و مؤلفان آثار را نیز در نظر می‌گیرد. غالباً، به بنیاد ویلیام و فلورا هیولت، استناد می‌شود که OER را این‌گونه تعریف می‌کند: منابع آموزشی، یادگیری و تحقیقاتی که در مالکیت عمومی قرار دارند یا تحت مجوز مالکیت معنوی منتشر شده‌اند و اجازه‌ی استفاده رایگان و استفاده مجدد از آنها توسط دیگران را می‌دهد. منابع آموزشی آزاد، شامل دوره‌های کامل، مواد درسی، ماژول‌ها، کتاب‌های درسی، پخش ویدیو، آزمون‌ها، نرم‌افزار و هر ابزار، مواد یا تکنیک دیگری است که برای پشتیبانی از دسترسی به دانش استفاده می‌شود.

سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD) نیز این منابع آموزشی باز را این‌گونه تعریف می‌کند: